

DİL-ULUS BAĞLANTISI

Dil, sosyal bir varlık ve belirli toplumların anlaşma aracı olarak tanımlanınca da, bir ulusu ulus yapan öğelerin başında gelir. Çünkü, bir toplumun ulus niteliğini kazanabilmesi, her şeyden önce o ulusa özgü bir dilin varlığı ile olur. Dil bir ulusun duygu ve düşünce tarzı, tarihi ve toplum hayatı ile birlikte yürüdüğünden, ulus varlığının bir damgası ve o ulusun ayrılmaz bir parçasıdır. Aynı zamanda o ulusun sosyal yapısının ve ruhunun gerçek bir aynasıdır. Kendisi de o toplumun içinde bulunduğu tarihî ve sosyal şartlar altında değişir ve gelişir. Toplumdaki her türlü değişim ve gelişmenin de aracı olduğundan, bir ulusun genel kültür seviyesi ile de yakından ilişkilidir.

Sosyal bir varlık olarak dilin zaman içinde uğradığı değişim ve gelişme iki şekilde kendini gösterir:

- 1) Dilin yapı ve işleyişine bağlı olarak,
- 2) Dış etkenlerle,

Bilindiği gibi, her dilin kuruluş döneminden gelen bir yapısı ve işleme biçimi vardır. Ayrıca, her dil toplumu oluşturan kişiler arasında ortak bir anlaşma aracı olarak kullanılırken de işlevlik kazanır. Dilin kendi

yapı ve işleyişinden gelen özellikler, o dilin kurallarını ortaya koyar ve çeşitli diller arasındaki yapı ayrılıklarını doğurur.

(...) Ancak, çeşitli diller arasındaki yapı ayrılıkları bir yana, her dil kendi özel yapı ve işleyişinden doğan kurallar bakımından zamanla kendi içinde de birtakım değişimlere uğrar. Bu değişimler dilin ses yapısında görülebildiği gibi, şekil bilgisinde ve cümle düzeninde de görülebilir. Türkçenin XII. yüzyıla kadar süren tarihî döneminde bir -ğan, -gen ekinin var oluşu, XII. yüzyıl ortalarından başlayarak belirli kollarında ek başlarındaki ğ- g- ünsüzlerinin erimesi ile bu ekin Anadolu bölgesinde -an/-en biçimine dönüşmüş olması, işte dilin bu değişim durumu ile ilgilidir. Yine eski kapıĝ kelimesinin Anadolu bölgesinde kapı ve kapu şekillerini alışı ile, Doğu Türk lehçelerindeki köz kelimesinin Türkiye Türkçesinde göz oluşu da hep bir dilin yapı ve işleyiş özelliğinden gelen değişimlerdir.

2) Dilde dış etkenler ile ortaya çıkan değişimler ise bir ulusun zaman içinde uğradığı bütün değişimlerin dile yansımaları şeklinde kendini gösterir. Bir ulusun siyasal ve sosyal hayatındaki yükselmeler ve çöküntüler, göçler, yeni bölgelerde yerleşmeler ve yerleştikleri yerlerde değişik kavimlerle kaynaşmalar, din değiştirmeler, komşu veya komşu olmayan ulus ve kavimlerle yapılan ticarî ve kültürel alışverişler, kültür alanı değişimleri ve daha başka sebepler nasıl bir ulusun sosyal hayatında birtakım önemli değişiklikler doğuruyorsa, bu değişiklikler elbette, o ulusun sosyal hayatının gerçek bir aynası olan dilde de kendini

gösterecektir. Nitekim VIII-IX. yüzyıllarda, Budizm'i ve Manihaizm'i kabul eden Uygur Türkleri'nin dünya görüşlerini bu dinin gereklerine uydurmaları ile Uygurca da bu dünya görüşüne ayak uydurarak yeni kavram ve kelimeler kazanmış; ona uygun bir anlatım biçimine bürünmüştür. Türklerin M.S. X. yüzyılda İslamı kabul edişlerinden sonraki durum da aynıdır. İslamın dünya görüşü ve kültür çerçevesi içinde yavaş yavaş Türkçeye pek çok Arapça kelime aktarılmış; Türkçenin söz hazinesi ve **anlatım biçimleri** az veya çok oranda bu dilin etkisinde kalmıştır.

Ulusların sosyal durumlarında meydana gelen değişikliklerin dile yansımaları olayı, yukarıda saydığımız bütün etkenler için söz konusudur. Bu etkenler bazan dili o kadar güçlü bir şekilde kendi etki alanlarına çekerler ki böyle durumlarda o dilin kendi yapı ve işleyişine uygun genel akışını değiştirecek durumlar ortaya çıkabilir, özellikle kültür seviyeleri yüksek ulusların bu bakımdan yaptıkları etki çok güçlüdür. Türkçenin bir zamanlar Arapça ve Farsçanın yoğun bir etkisine uğramış olması, Fransızcanın XVI. yüzyıldan önce ve XVII. yüzyıldan sonra olmak üzere Almancayı büyük çapta kendi etki alanına çekmesi, yukarıda saydığımız dış etkenlerin belirgin örnekleridir. Bu gibi dıştan gelen, özellikle yabancı kültürlerin baskısından gelen etkenler yoğunlaştıkça dil, kendi yapı ve işleyişinden gelen özelliklerini yavaş yavaş yitirmeğe yüz tutar. Kendi kendini geliştirme olanakları engellenir ve körelir. Dolayısıyla dil ile ulusu birbirine bağlayan manevî bağ da çözülmeye başlar. İşte böyle durumlarda dili içine sürüklendiği çıkmazdan kurtaracak en büyük yardımcı ulusal bilinçtir. Kendi varlıklarının bilincine erişmiş olan uluslar dilleri üzerinde son derece duyarlı davranırlar. Dil bir ulusu ulus yapan öğelerin başında geldiğine göre, ulus ile ulusal dil arasında yakın bir bağlantı var demektir. Bir ulusun kendi diline olan bağlılığı ve ona verdiği önem, doğrudan doğruya **dil ile ulus arasındaki ilişki**yi kuran ulusal bilincin o ulusta gelişmiş olup olmaması ile ilgilidir. Ulusal bilince erişmiş olan milletler, kendi dillerine gereken özeni göstermişler, onu işleyip geliştirerek yüksek anlatım gücüne sahip zengin birer kültür dili durumuna getirmişlerdir. Bu nedenle, dilin bir ulusun hayatındaki yeri pek önemlidir. Bu durum, her dil gibi elbette Türkçemiz için de söz konusudur. (...)

Zeynep KORKMAZ, Cumhuriyet Döneminde Türk Dili